

בן-גוריון בתקופת „האחדות“

מאת א. ר. מלאכי

א

את תולדות דוד בן-גוריון הסופר אנו מתחילים מ„האחדות“ שהוא היה אחד ממייסדיה. עורכיה ומשתתפיה הקבועים. כתבי תולדותיו אמנם מספרים על נסיונות בן-גוריון בכתיבת סיפורים ושירים עוד בנעוריו. קראתי פעם ברשימה על ש. צמח, חבר-נעוריו של בן-גוריון בפלונסק עיר-מולדתם, שאחרי פרעות קישינוב כתבו שניהם סיפורים מיוסדים על מוראות הפרעות ושלחו ל„הצפירה“, אבל סיפורי שניהם לא נדפסו אם מפני יראת הצנזור או שלא נראו בעיני סוקלוב (או עזריו) ראויים לדפוס. כמדומני שצמח הקדיש סיפור או רשימה לדוד גרין. איני זוכר עתה את שם הסיפור ומקום פרסומו (אולי ב„הפועל הצעיר“?). אבל מסתבר שזה היה לפני הופעת „האחדות“, ולפני שעברר את שמו. בשם גרין כמעט שאינו מופיע בעתונות ובספרות, מלבד בדין-חשבון של הוועידה הששית של „פועלי ציון“ בתרע"ו, נזכר בשמו דוד גרין במסירת תמצית דבריו על חיי הפועלים בזכרון יעקב, והרחיב את הדיבור על ענין זה במכתב מזכרון יעקב בגליץ הראשון של „האחדות“ שחתם עליו בכינוי „צופה“. ב„האחדות“ שהתחילה להופיע בתמוז תרע"ו, מתחילה תקופה בחיי בן-גוריון, אבל יש להקדים תקופה זו בארבע שנים, מתרס"ז — שנת עליית בן-גוריון לארץ, ועבודתו כפועל בפתח תקוה, ביקב ראשון לציון, וכשומר בסג'רה. היו אלו שנות הכשרה לבן-גוריון, קליטתו בארץ ישראל והשתרשותו באדמת המולדת. עליית בן-גוריון היא חוליה בתולדות העלייה השנייה, לבטי החלוצים, נצחונותיהם ואכזבותיהם ומלחמת כיבוש עבודה עברית במושבות, והחיכוכים בין האכרים והפועלים, אשר הדים מהם אנו מוצאים בעתוני ירושלים „השקפה“ ו„תבצלת“, עוד לפני היות „הפועל הצעיר“ בארץ, ובעלי המכתבים וכתבי הידיעות בעתונים אלה הפכו ברובם בזכות האכרים „בועזים“ וכלי-אדהה לפועלים האידיאליסטיים. לא כאן המקום לעמוד על זה. בן-גוריון עצמו הציב ציון לחייו כפועל וכובש-עבודה בפתח-תקוה ובמושבות יהודה אחרות, ימי סבל ועבודה קשה, אשר יותר משהיה עסוק בעבודה „היה קודח ורעב“, בזכרונותיו שכתב גם בעברית וגם באידיש (ביהודה ובגליל), „לוח אחיעבר“, תרפ"א; מפתח תקוה עד סג'רה ב„זכור“ האידי שנערך על-ידו ועל-ידי א. חשין. הוצאת „פועלי ציון“ בניו-יורק, תרע"ז).

בן-גוריון עלה לארץ כשנתיים אחרי עלייתו הראשונה של בן-צבי. האחרון עלה בתרס"ד. ניצני העלייה השנייה כבר ניראו בארץ, אבל עדיין לא הבשילה פירות. היתה עלייה זו בראשית דרכה החלוצית, העולים המעטים תועים בין העיר והכפר העולה לא כבש את מקומו כפועל. גם בן-צבי לא עלה כפועל. הוא תר את הארץ וחקר את עברה, ואת רשמיו על הארץ פירסם ב„הדור“

של פרישמן (שנה ב', גליה לידו י"ח חשון, תרס"ה), שחתם עליהם בשם יצחק השמשי. היו רשמיו אלה לא על ההווה, כי אם על העבר הרחוק — חפירות מקליסטר בגזר. משרידי העתיקות שהעלו מתוהם האדמה שתיארם במאמרו. הציא לקח על תחיית האומה בארץ עברה ועתידה, הוא מסיים את מאמרו בדברים שיש בהם משום יעוד ואמונה: „הנה תקופה מתה מונחת בתוך האדמה ובאים הזופרים חופרים שריד אחרי שריד חרש אחרי חרש, והדביקו שריד אל שריד חרש אל חרש, וקמה התקופה העתיקה חיתה לעינינו — האם לא נצליח להדביק גם שרידי עם עצם אל עצם, עד אשר יקום חיה ז'“.

בן-צבי תר את הארץ חזר לרוסיה, אבל עזיבתו את הארץ היתה „לפי שעה“ והתבוננות לשוב לשם התערות במולדת, בנין ויצירה בארץ. ובשובו כבר נפגש עם תכרים לדעה, חברי פועלי ציון, ומהם פועלי-ציון ממש — עובדים במושבות, ובן-גוריון אחד מהם. בן-גוריון נשבע „לפועלי ציון“ בתרס"ג, הוא בן שש-עשרה שנה בהצטרפו אל המפלגה, ובתרס"ז כבר היה מורשש בארץ. ארגון „פועלי ציון“ בארץ-ישראל כמפלגה ציונית-פרולטארית חל כמעט בעותו זמן של התארגנות „הפועל הצעיר“, אשר תכניתו היתה „תנאי הכרחי להתגשמות הציונות — התרבותו של הפועל העברי בארץ-ישראל והתבצרותו בכל ענפי העבודה“ — הסיטמה שהיתה חרותה על מצחו של „הפועל הצעיר“ — כלי-המבטא של המפלגה.

רב ועצום היו ההבדלים חילוקי-הדעות בין „פועלי ציון“ ו-„הפועל הצעיר“, שאחרי מלחמת עולם א' התמזגו במפלגת-פועלים אחת והתאחדו בהסתדרות הפועלים, שממנה צמחה „מפא"י“. בימים הראשונים היו צרות זו לזו, גם אנשי הישוב הישן שכבשי המפלגות היו זרים להם, וגם „פועלי ציון“ וגם „הפועל הצעיר“ לא היו לפי רוחם, שניהם „סוציאליסטיים“ היו בעיניהם שיש להתייחס אליהם בחשד ובאי-אמון. גם הם ידעו מתוך שערי עתניהם את הכללי-הכיוון של שתי המפלגות. בכותרת „הפועל הצעיר“ היה כתוב באותיות גדולות: „כלי מבטאה של הסתדרות הפועלים העברים בארץ-ישראל, הפועל הצעיר“. ב-„האחדות“ של „פועלי ציון“ התנוססו השורות: „עתן לעניני הפועלים המתני-העם בארץ ישראל, יוצא לאור על-ידי מפלגת הפועלים העברים הסוציאלי-דימוקראטים בארץ ישראל (פועלי ציון)“.

גם „פועלי ציון“ וגם „הפועל הצעיר“ היו מעוניינים בהוצאת כלי-מבטא משלהם, ובמטרותיהם ותכניותיהם נכלל ייסוד עתנות ציונית-פרולטארית בארץ-ישראל. בישוב והרגש צורך ביצירת עתונות, כי „ההשקפה“ של בן-יהודה ה-„חבצלת“ של פרומקין לא סיפקו את רצון הקוראים, ביחוד בחוגי האינטלגנציה, וביתר יחוד בין אנשי העלייה השנייה, ועלייה זו אמנם הביאה אתה מספר הגון של סופרים, ובשנת תרס"ז גם נעשה נסיון ליצירת כלי-מבטא ספרותי ארצי-ישראלי בהוצאת „העומר“, בעריכת ש. בן-ציון ודוד ילין. בישוב דובר גם על הוצאת שבועון ספרותי-ציבורי, במגמה ציונית ובתמיכת ועד חובבי ציון באודיסה, דיברו ונספחו „שמועות“ על העתון החדש, חומדה בן-יהודה הגיבה פעמים אחדות בעתונה על „שמועות“ אלו שמפיצים בכונה כדי להזיק ל-„השקפה“,

הרצון להוציא עתון חדש כדי להמית את עתונה של משפחת בן־יהודה בכלל. דיברו על הרצאת עתון אבל לידי מעשה לא באו. ובינתיים נזרדו „הפעל הצעיר“ ו„פעלי ציון“ להוציא עתונים — כלי־מבטא שלהם.

„הפעל הצעיר“ התחיל להופיע בהקטוגראף, ו„פעלי ציון“ הוציאו את בטאתם בדפוס, אבל לא בשפת ציון, כ־אם באידיש שפת הגלות. „אנפאנג“ היה שם עתונם. וה„התחלה“ שלהם לא היתה כלל התחלה מצלחת מכל הבחינות. גליון „הפעל הצעיר“ המשוכפל לא עלה בידי לראות, אבל „האנפאנג“ היה פעם בידי. יצאו ממנו שני גליונות, וכאחד, כמדומה בשני, היה זכר לעברית — מאמר עברי קטן כתוב בלשון האגיטאציוני־מפלגתי אשר בימים ההם. וגם את הזומר האידי לא היה יכול ההמוך — שאליו היתה ההוצאה מכוונת — לעכל, מפאת התוכן והלשון יחד. הגליונות היו קטנים, בתבנית 16, וכעתון אי־לגלי סודר בדפוס אי־לגלי ביפו בידי סדרים בלתי־מואמנים, ונדפס במכבש קטן. העתון עושה רושם עלוב בתבנו ובצורתו.

ה„אנפאנג“ היה בלתי־מצלח כלל. ההתחלה היתה באידיש משום ש„הפעלי ציון“ לא הקפידו אז על העברית. התעמולה הסוציאליסטית היתה בעיניהם עיקר, ונדמה להם שדווקא באידיש יגיעו אל הפועל בארץ־ישראל וישפיעו עליו בקבלת התורה הפרוליסאירית. „הפרוגרמה“ של „פעלי ציון“ שנתקבלה בוועידת „פעלי ציון“ ברמלה בשנת תרס"ז — זו ה„פלאטפורמה של רמלה“ נוסחה באידיש, ובוועידה זו גם דגו בענין הרצאת עתון באידיש. היו מתנגדים, וביניהם גם בן־גוריון. להוצאת כלי־המבטא באידיש חדרשו שהעתון יהיה בעברית, אבל ההחלטה על ההוצאה האידיש נתקבלה, וכך יצא „האנפאנג“ שלא עשה שום רושם בהטפתו. עד שלא היה כדאי כל הטרחה והעמל הסכנה שהיתה כרוכה בהוצאתו. על העתון היה רשום שנדפס במצרים, וכך כתוב גם בגליונות „הפעל הצעיר“ של השנה הראשונה ושני הגליונות הראשונים של השנה השניה: „נדפס פה קאהירי“. אחרי השגת הפירמאן להוצאת העתון, בשנת תרס"ט, היה כתוב: „נדפס בדפוס עזריאל, ירושלים; בעל הפירמאן צבי (כשדאי)“.

על נסיונות אלו הגיבו בשעתם בעתונות העברית והאידיש ביקר אותם קשה י. בן־משה (י. ד. פריאר) ב„מכתב מארץ ישראל ב„העולם“ (שנה א', גליון מ"ה; ר"ח כסלו א' תרל"ט). בראשית מכתבו זה הוא עומד בכלל על נחיצות עתון ציוני בארץ־ישראל, עתון ספרותי־ציבורי שיהיה ערוך בכשרון ובטעם ספרותי. בהסבירו את מהותו של העתון ותפקידו של העתון — אם יוחסד — שיהיה ציוני כללי, ובשום אופן לא מפלגתי, הוא אומר: „מכוון אני כדברי אל העתונים, כביכול, של המפלגות הפרולטריות שלנו, שממש בין לילה צצו מן האדמה ושמעלתם האחת היא, אולי, שיגרמו בהופעתם הקיקיונית ובתכנם המימי להבליט עוד יותר את נחיצותו של אותו הדבר, שאנחנו מחכים לו כל כך — יצירת שבעוק עברי הגון בארץ־ישראל“.

הוא הקדיש מלים אחדות ל„עתונן ההקטוגרפי“ של הסתדרות „הפעל הצעיר“, בהעירו: „שאינו מדבר רמות, אינו מפריו על המדה ומודה בעצמו שהוא רק בן־יומא ושכל עיקרו הוא רק לחזק את ההסתדרות“, ועובר ל„אנפאנג“.

שממש לו הוכחה לצדקת דבריו באותו מכתב: „כשאנשים אי־רגילים אצל ספרות באים לדחוק את הקץ ולהגיש להקוראים אסימון בלי צורה במקום שקל אמיתי, — באים ומורידים את כל הענין לשער־האשפה — היש להתפלא שהמשחק הזה מעורר רק שחוק של רחמנות?״.

פריאר, גם הוא מבני העלייה השנייה, ציוני בלתי־מפלגתי, עתונאי חרוץ, זריז וממולח, שהיתה לו גם נטייה לספרות־יפה ובקורת, ובראשית בואו כבר הזדהה עם הישוב החדש והישן, העירוני והכפרי, על אורותיהם וצלליהם, ובמכתביו בעתוני חרץ־לארץ כברשימותיו ב„השקפה“ וב„הצבי“ של בן־יהודה (שחתם עליהם בכינויים שונים), העיר על ליקוי הישוב ומומיו, ביקר מוסדות ואישים, זרמים ומפלגות, ובנעימה פיליטונסטית, בהוקיעו לא פעם את הנלעג והמגוחך. גם בתגובתו על „האנפאנג“ יש משום ביטול ולעג. וכה הם דבריו: „נתבונן רגע ל„האנפאנג“, ש„פועל־ציון“ בארץ ישראל ניגשו להוציא בלי אמצעים, בלי רגילות והעיקר — בלי טעם ספרותי...״

אחינו בגולה אולי יתפלאו על שפת „פועל־ציון“ בציון. אבל הלא בסירוש אמרו בשם תלמיד ותיק אחד של תלמידו של מרכס, שהעברית חולה להיות שפה חיה. במאמר הראשי של הגליון הראשון מטעימה הריקציה את זכות הקיום של „האנפאנג“ בדברים האלה: משני העתונים, המופיעים בירושלים האחד הנהו עתונם של החרדים „החבצלת“ והוא ידוע בארץ־ישראל במגמתו השחורה, להשני „השקפה“ אין כל גון קבוע, והוא כחומר ביד היוצר. ומונה עורך ה„התחלה“ את כל חטרונותיה של ה„השקפה“: איהמגמה, הזחילה כלפי כל „גביר“ ופקיד (בפקידי הממשלה הכתוב מדבר) והעיקר חסרון כל דעה קבועה. ואחרי הסירדה נגד ה„השקפה“ המלאה ולזולים גסים מסיים העורך: אנו באנו לצלם את החיים החדשים של ארצנו, של החברה שלנו... אנהו באנו „לארגן את האלמנט החי שבארץ־ישראל“... אנו באנו לעזור להסרת העול הכבד של החברה שלנו — הכחדת המעמדות...״

הוא מוסיף לבקר ולהוכיח, ואף הופך פריאר בזכות ה„השקפה“, באמרו: „יניח נא בעל המאמר הראשי על לבו על שאלה זו: האם באמת לא היה כל רעיון ל„השקפה“ (לאמר לבן־יהודה) במשך עשרים וחמש השנים“ וכו'. איני מוסיף לצטט, כי הקטעים שהבאתי נותנים מושג על מגמת „האנפאנג“ ועל קבלת־פניו ב„העולם“ — כלי־המבטא הציוני הרשמי. וקבלת פנים“ יותר זעומה ערכו ל„האנפאנג“ בגליון הראשון של „הפועל הצעיר“ הנדפס (חשון, תרס"ח). ב„הערות קטנות למעשים גדולים“ הגיב אבי־ברק בשנינות פיליטונית על הנסיון הבלתי מוצלח בהוצאת „האנפאנג“ מכמה בחינות, ובעיקר מהבחינה הלשונית. הוא גם העיר על הלשון האידיית הבלולה שב„האנפאנג“, עירובו של מלים עבריות ותלמודיות, בהביאו כמה משפטים וניבים, וסיים בלעג: „את שהרת הזרגון שמרו, רבותי?״ בשייכות ל„הפועל הצעיר“ וה„האנפאנג“ יש גם להזכיר את ההכחשה שהובאה במדור „במפלגה“ באותו גליון „הפועל הצעיר“, לידיעה בלתי נכונה שבאה ב„האנפאנג“ בדבר סניף „הפועל הצעיר“ בירושלים, שמראה על חיכוכים מפלגתיים. החבר נ. — ק. (ג. טברסקי), כותב: „בה„האנפאנג“ מס. 2 באה ידיעה, כי אגודת „הפועל הצעיר“ הירושלמית החליטה פה אחד לקבל פרוגרמה סוציאליסטית. בשם סניפנו הנני מכחיש את זה לגמרי. אף אחד מחברינו כמעט לא צדד בזכות החלטה זו.“

ב

התחלתה של ספרות „פועלי ציון“ בארץ היתה ב-„התחלה“ האידיית, המשיכה בעברית בהוצאת קונטרסי „אחדות“ ובשבועון „האחדות“.

הוצאת „אחדות“ התחילה לפעול בשנת תרס"ט, והונח בה יסוד להוצאת חוברות מדע-פופולאריות להסברת מדיניות, כלכלה ותרבות, לאומיות וציונות. התצאה עממית להמך העם ובמכירה זולה. יצאו שלש חוברות שנדפסו בירושלים. השלישית — „בר כוכבא“ בהעלם שם המחבר, ושתי הראשונות („מה זאת חרות?") לנעמן ושיחות מדיניות — בית מורשי העם“ לינאית היו אקטואליות, „דבר בעתו“ ממש, כי הופיעו כשנה אחרי הכרזת הקונסטיטוציה בטורקיה, והורגש צורך בספרות-הסברה-החינוך פוליטי לעם. יש להעיר, שהוברות אלו אף כי יצאו על-ידי „פועלי-ציון“, לא היו טבועים בחותם המפלגה, ו„אחדות“ הקדימה בזה את „לעם“, שנוסד על-ידי „הפועל הצעיר“, נסיון „אחדות“ הצליח ולא הצליח. היו בחוברות אלו יתרונות וחסרונות. ההרצאה לא היתה קלה ביותר והלשון לקרייה ומשובשת. כמה שגיאות הוקיע יוסף חבר (י. ח. ברנר) בבקורתו על שתי החוברות הראשונות ב-„הפועל הצעיר“ (שנה ב', גליון 11; אדר, תרס"ט). בעצם ההופעה — הוצאת חוברות כאלו בעברית על-ידי „פועלי ציון“, ראה ברנר שינוי לטובה, והביע: „עובדה משמחת לכל הדעות: אותם „פועלי ציון“ מתקופתו של „אנפאנג“ מוציאים ברושורות מדיניות בעברית, — בלי כל שאלות ומעלות! והארת העובדות הרי גם היא פשוטה, רגילה, לא דוקא מרקסיסטית-אורתודוכסית; וההסבר הוא אמנם, לכאורה, כל-כך פופולרי, כל כך לפי תנאי המקום.“

מ-„הלאורה“ מרגישים כבר שברנר לא מצא ב-„ברושורות“ אלו את אשר ביקשה נפשו, ויחסו השלילי מובלט ביחוד בשתי המלים שלאחרי השורות המצוטטות לעיל: „ובכל זאת“... שלאחריהן — סעיפי בקורת חריפים, והסיום המסקני: „לא הצעד הנכון הראשון של „ההתחלה“ עדין לא נעשה.“

„הצעד הנכון“, הצעד הראשון מבחינה עתונאית-ספרותית נעשה בהוצאת העתון „האחדות“, שכאמור למעלה, התחיל להופיע בתמוז תר"ע. בשלושת הירחים לקיומה יצאה „האחדות“ פעם בחודש ובכותרת היה כתוב: „עתון לעניני הפועלים והמוני העם בארץ-ישראל“. בראשית תרע"א התחילה למנות שנה שניה להופעתה, והיא כבר יצאה כשבועון, ובמקום עתון, כבר היה כתוב בכותרת: שבועון. הגליון הראשון של השבועון יצא ב' בחשון תרע"א.

בהופעת העתון כבר היה משום התקדמות רבה והתחלה טובה באמת. „האחדות“ היתה עתון סוציאליסטי, העתון הסוציאליסטי הראשון בארץ-ישראל, אחרי „האמת“ של ליברמאן ו-„אספת חכמים“ של רדקינזון-ווינטשבסקי — העתון הסוציאליסטי השלישי בעברית. ככלי-המבטא של „פועלי-ציון“ היה עתון מפלגתי, וכבר הבאתי למעלה, שבכותרתו נאמר: „יוצא לאור על-ידי מפלגת הפועלים העברים הסוציאלידימוקרתים בארץ ישראל פועלי ציון“, אבל לא היה מוגבל לענינים מפלגתיים בלבד. במשך שש שנות קיומו הרחיב והרחיב את גבוליו, והיה גם עתון ספרותי בעל רמה. „האחדות“ יצאה בירושלים ובמידה ידועה היתה עתון ירושלמי, כי הוגב בה על בעיות ירושלמיות-מקומיות, והיו דגים בה

על הישוב הישן, וגם מהצד החיובי. "האחדות" התחילה להופיע בזמן שבארץ ישראל צצו עתונים בכמהין וכפטריות, עד שכל בעל בית-דפוס שהשיגה ידו להשיג פירמן להוצאת עתון נעשה גם בעל-עתון, עורך ומריל. רובם של עתונים אלה לא היו בני-קיימא, "קיקיוניים" שבן-לילה קמלו, וגם אלה שהאריכו ימים היו ירודים ועלובים בתכנם ובצורתם. הרצונות של הגליון הראשון של "האחדות", ב"הפועל הצעיר" (שנה ג', גליון 21-20; ד' אב, תר"ע), העיר על עתונים אלה: "ארץ ישראל מבורכה ביה בעתונים עברים למדי, ואולם לצערנו, רובם אי אפשר לקחתם ביד מבלי שיעוררו בחילה נפשית, ואם נתוסף עוד עתון אחד בארץ, שכונתו טהרה וידים נקיות מטפלות בו, ובוה אין איש מפסקם, הרי זו היא קדמה גדולה ומשמחת מאד".

בעת ש"האחדות" התחילה להופיע יצאו בירושלים ארבעה עתונים: "האור" של משפחת בן-יהודה, "החרות" של עזריאל הספרדי, שערכה הראשון היה אברהם אלמאליח, ואחר-כך נתמנה חיים בן-עטר לעורך רשמי ושמאל רפאלי — לעורך בלתי-רשמי; "המוריה" שנועדה להיות "עתון הגוף" ולשמש "אורגן אורתודוכסי" ולמלא את מקום ה"תבצלת" של פרומקין, אבל "וקן העתונים" זה התעקש ולא רצה לרדת מעל הבמה, והחדרים ראו דווקא ב"תבצלת" את ה"אורגן האורתודוכסי", וקנאי כר' ליפא פרוש התקיף בה את "המוריה", שערכה יצחק יעקב ילין התאמץ לעשותה עתון מתקדם, מודרני, חדיש, ובאמת חיקה את "הצופה" של לודוויגול גם בצורתו החיצונית וגם בעריכת החומר, בשורתיו הקצרות ובנקודות אחרי כל משפט. היה ב"המוריה" מדור כתוב בידי העורך שהיה חותם "היחיד ברשות הרבים" כשם שקרא פרץ למדורו ב"הצופה". כ"אורגן אורתודוכסי" נלחמה "המוריה", ולא תמיד בנימוס, ב"חפשים", היתה פוגעת גם בבן-צבי ו"פועלי ציון".

לא עמדה עתונות זו ברום המעלה, היו לה קוראים מבני הישוב הישן ומהעדות המזרחיות, אבל בישוב החדש התייחסו אליה בזלזול. ביקרו אותה, והיו מדברים על ייסוד עתון יומי הגון בירושלים, לא גוסד עתון כזה, ומילאה "האחדות" הפועל-ציונית-סוציאליסטית תפקיד של שבועון ירושלמי הגון, ובראשית הופעתה כבר עשתה רושם טוב בחוגי הישוב, העמידו אותה במדרגה אחת עם "הפועל הצעיר".

"האחדות" הופיעה בירושלים לא במקרה. בעת ש"הפועל הצעיר" התרכז ביפו, מרכז הישוב החדש, התברו "פועלי ציון" בירושלים, מרכז הישוב הישן, מנהיגי המפלגה הראשית נצמדו לעיר הקודש והסתגלו אליה. בן-צבי, בן-גוריון, זרובבל, מיום בואם לארץ ישראל ראו להתרכז בירושלים, לא היו נימוקים פוליטיים בזה, כ"י"אם יותר משום משאת-נפש חזון-העתיד, כפרומקין, פינס, בן-יהודה וברזילי, ראשוני החלוצים, ראו גם בן-צבי ובן-גוריון את ירושלים כמרכז העבודה הלאומית. בן-צבי החוקר ההיסטוריון של הישוב ובן-גוריון הקנאי וינאית ורומאנטית התרפקו על העבר, העבר החוקר-רחוק של המכבים, שמעון בן-גוריא, יחנן מגוש חלב, גבורי-מצדה וברי-כוכבא וכל לחמי חרות (סוף בעמוד 15)

בן־גוריון בתקופת „האחדות“ / סוף מעמוד 8

ירושלים חרות האומה, והעבר הקרוב מימי העליות האחרונות של הפרושים והחסידים, מייסדי הישוב הישן ובוני חרבות ירושלים. והיכן אפשר להרגיש ביותר את העבר בכל גדלו וזהרו, אם לא בירושלים? הם דבקו בירושלים כאשר דבקו בה היהודים החרדים המתאבלים על חורבנה, בכים על שממותיה ומחכים לגאולתה, והיו כאחד מהם. הם הודהו עם החיים הירושלמיים והסתגלו אליהם, חיו את חיי הצנע של יהודי ירושלים, סבלו והתענו, קדחו ורעבו כמותם. בנו והקימו מוסדות, עסקו בתעמולה ובהרחבת תרבות וספרות, וגם הכשירו את הקרקע להתיישבות בירושלים. זמן מה אחרי הופעת „האחדות“ התיישב גם ברנר בירושלים והשתתף בקביעות ב„האחדות“. כולם חיו חיי נזירות וסגפנות, כמרבית אנשי ירושלים.

לא חלמו אז, בשנה א' למהפכת הטורקים הצעירים, הורדת עבד־אל־חאמיד ומיגור שלטון העריצות בטורקיה, שעוד בימינו תהיה ירושלים בירת מדינת ישראל, והתפקיד הגדול שבן־צבי ובן־גוריון ימלאו בהקמת המדינה. גם מרחיקי־ראות לא ההינו להעלות זאת במחשבתם, אבל גם אז היתה ירושלים בירת האומה, ואחרי המהפכה בטורקיה נפתחו אפקים חדשים לעלייה יהודית גדולה ולהתיישבות יהודית רחבה בארץ־ישראל ולעבודה הדדית עם המשטר החדש חיזוק עמדתנו בארץ וגם בממלכה, ובמגמת „האחדות“ בגליון הראשון של „האחדות“ ניתן ביטוי לבעיות אלו והותוו הדרכים לפתרונן.

בהווסדה נישאה „האחדות“ על שכמם של בן־צבי ובן־גוריון, זרובבל ורחל ינאית. כשניגשו להוצאת העתון לא נמצא בן־גוריון בירושלים. הוא עבד כסועל בזכרון יעקב, ולא ברצון עזב את המעדר להחליפו בעט, אבל חזקה עליו דרישת בן־צבי לעלות לירושלים ולישא עמו בעול עריכת עתון המפלגה. היה זה נסיונו העתונאי הראשון, אבל בגליון הראשון כבר הראה יכולת עתונאית. שני מאמרים ראשיים ומכתב מזכרון יעקב באו ממנו באותו גליון. והמאמרים הראשיים אינם טבועים בחותם מפלגתי, כ־אם דן בהם על ענינים לאומיים נוקבים שעמדו אז „על הפרק“ — השם הקבוע למאמרים ראשיים ב„האחדות“.